

NOTAT

Storsalamander *Triturus cristatus* i Nord-Trøndelag fylke 2008.

En utbredelsesoversikt og råd om tiltak

Dag Dolmen
NTNU Vitenskapsmuseet, Trondheim

november 2008

Dag Dolmen
NTNU Vitenskapsmuseet
7491 Trondheim

tlf.: 73592108, 41686501, fax: 73592295, e-mail: dag.dolmen@vm.ntnu.no

FORORD

På oppdrag for Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Miljøvernavdelinga har NTNU Vitenskapsmuseet utarbeidet en oversikt over nåværende og tidligere kjente forekomster av storsalamander *Triturus cristatus* i Nord-Trøndelag fylket. De fleste av disse lokalitetene er også besøkt i 2008; de resterende eksisterende lokalitetene ble besøkt i 2004. Anton Rikstad har vært kontaktperson hos Fylkesmannen i Nord-Trøndelag. Undersøkelsene og rapporten er utferdiget av Dag Dolmen, NTNU Vitenskapsmuseet.

INNLEDNING

Som en av de to herptilene som er blitt vurdert som truet i norsk fauna (damfrosk og storsalamander), og med støtte i Bernkonvensjonens liste 2 og EUs habitat- og artsdirektiv, har det vært behov for et sterkere praktisk vern for storsalamanderen i Norge. Damfrosken har likeså fått sin handlingsplan. Og selv om det er blitt oppdaget flere nye storsalamanderlokaliteter i Norge de siste 10 åra, har trenden vært at antall lokaliteter er sterkt avtakende. Det var derfor behov for en handlingsplan også for storsalamanderen. En slik handlingsplan har vært viktig både sett ut fra et naturvernsynspunkt og fra landbruks- og utbygningsinteressene. Dammer i kulturlandskapet blir stadig drenert eller fylt igjen, og bare de siste få åra har det vært en mengde interessekonflikter mellom utbygging og salamanderbiotopvern. Fisk blir også fortsatt satt ut (ulovlig) i fisketomme dammer og tjern, og dette går særdeles sterkt ut over forekomstene av storsalamander.

Handlingsplan for stor salamander *Triturus cristatus* (Direktoratet for naturforvaltning 2008), som bygger på Dolmen (2008), forelå tidlig på året. Som et resultat har mange fylker ønsket en oversikt over utbredelse og status for arten. Herværende notat gir en full oversikt over det som er kjent mht storsalamanderens utbredelse i Nord-Trøndelag. Dessuten gis råd for bevaring av storsalamanderen innafor de aktuelle områdene.

METODE

Oversikten bygger på Dolmen (1983, 2004), Dolmen & Strand (1997) og Skei (2004), samt personlige meddelelser fra Roar Pettersen, Frosta kommune. Feltundersøkelsene i 2008 skjedde gjennom observasjoner fra bredden i godt vær og ved håving med standard slagbå i vannvegetasjonen. Minst 0.5-1 time ble benyttet pr lokalitet og i mange tilfelle mer.

RESULTATER og KONKLUSJONER

Av tabell 1 kan det ses at det i dag finnes storsalamander i Stjørdal, Levanger og Frosta kommuner. Det foreligger i tillegg et gammelt funn i Meråker, i Stordalen på grensa til Sverige, men der er salamanderen aldri gjenfunnet. Det finnes også et usikkert funn fra et annet sted i Meråkerfjellene.

Det er i dag kjent 9 hovedlokaliteter for arten i Nord-Trøndelag fylke. (Hovedlokalitet ("source") er en dam eller tjern der salamanderen kan leve og formere seg uavhengig av andre lokaliteter.) Ved en av disse hovedlokalitetene (Tretjørna 3 Øf Fornesvollen i Stjørdal) må imidlertid storsalamanderen reknes som utryddet pga fiskeutslipp. Også ved ytterligere en lokalitet (Lomtjørna Øf Hovdalsvatnet i Frosta) er arten muligens nylig utryddet pga fiskeutslipp.

I tillegg er storsalamander funnet ved 4 bilokaliteter. (En bilokalitet ("sink") er en dam eller tjern der salamanderen er avhengig av en nærliggende hovedlokalitet for å eksistere.) Bilokalitetene kan ha betydning som oppvekstdammer for storsalamanderen, men er uten betydning direkte i reproduksjonen. En av disse lokalitetene er imidlertid nå drenert bort (bekk Vf Skaltjørna, Ekne i Levanger).

Dette vil si at vi i 2008 antakelig har 7-8 kjente hovedlokaliteter og 3 bilokaliteter for storsalamander i Nord-Trøndelag. Ytterligere kartlegging, spesielt i Levanger – Stjørdal-området vil imidlertid kunne avsløre flere.

Stjørdal

Området Øf Fornesvollen har 4 tjern og et par dammer der storsalamander tidligere er funnet i to av tjerna (Tretjerna 3 og Lomtjerna). Småsalamander er i tillegg blitt observert også i noen av de andre lokalitetene. Det er imidlertid blitt foretatt fiskeutsettinger i flere av tjerna, og i dag er det bare Lomtjerna som har en (liten?) bestand av storsalamander. Det er vel også tvilsomt om den overlever der om ikke noe blir gjort for å bevare arten. Det er nødvendig å utrydde fisken i de andre tjerna – eller å stoppe fiskeutsettingene der, slik at fisken dør ut. Dersom storsalamanderen så sprer seg til de andre tjerna, eventuelt blir satt ut der, vil den totalt ha et utmerket leveområde for all overskuelig framtid.

Lengre øst ligger Svedjeåstjerna. Også denne lokaliteten har en liten storsalamanderbestand. Men en gammel demning er delvis råtnet ned/ødelagt, og tjerna er grunn. I et lengre tidsperspektiv vil tjerna gro mer og mer igjen og egne seg dårligere og dårligere for salamander. Dersom det blir bygd en enkel steinbesatt demning ved utløpet, vil tjerna bli en mye bedre og tryggere lokalitet for storsalamander.

Enda lengre øst, i Flora-området, ligger Småtjørnin NØf Svartåstjerna. Det finnes en levedyktig storsalamanderbestand i Småtjørnin, men tjerna, eller dammen, vil på litt lengre sikt gro igjen. Den nærliggende Svartåstjerna er oppdemt i nyere tid; det står døde, tørre trær rundt hele tjerna. Det ligger også et par hytter her, og tjerna har i dag fisk. Jeg antar at Svartåstjerna tidligere har hatt storsalamander. Og ideelt sett burde den igjen bli salamanderlokalitet. Det ville også være mulig å grave ut flere store salamanderdammer på myra nord for Småtjørnin.

Levanger

Her ligger de beste storsalamanderlokalitetene i Nord-Trøndelag: Lomtjerna og Setertjerna ved Selbu, Ekne er eksellente. Skalitjerna lengre øst er også en god biotop, og tjerna har kanskje hatt storsalamander tidligere (før 1970-tallet). Her er det imidlertid til tider blitt satt ut fisk. Og selv om tjerna er fisketom i dag, er den ikke blitt (re-)kolonisert av storsalamander. En liten bestand av småsalamander finnes imidlertid. Forsøk med utsetting av storsalamander anbefales sterkt. Det ville også være interessant å demme opp bekken Sf Setertjerna der det i dag ligger en liten dam og hvor det ble funnet en storsalamander og flere småsalamandere sommeren 2008. Disse to nevnte tiltakene ville styrke og sikre salamanderbestanden i området vesentlig.

Frosta

Storheimyrdammen (med bilokaliteter) og Krokvatnet VSVf Storheia ligger i et naturskjønt og relativt sikkert område for storsalamanderen.

Langt mer utsatt for menneskelig påvirkning er Lomtjerna Øf Hovdalsvatnet. Denne ligger i et flittig brukt utfartsterrang. Det ble oppdaga fisk i tjerna for tre sommere sia (Roar Pettersen pers. medd.), og det var fortsatt fisk der i 2008. Det er derfor en mulighet for at storsalamanderen er blitt utryddet ved lokaliteten. Riktig nok skal det ha vært fisk i Lomtjerna også på 1940- 50- og 60-tallet. Men da kan storsalamanderen trolig ha overlevd i nærliggende smådammer. Disse er imidlertid i dag fåtallige og ikke særlig velegnete, selv om storsalamander også i senere tid er blitt sett i en dam Vf tjerna (Roar Pettersen, pers. medd.). Storsalamanderen kan dessuten i noen år fortsatt ha ”reservestyrker” på land. En rask utryddelsesaksjon mot fisken anbefales, noe som forhåpentligvis kan berge storsalamanderen på stedet. Dette er den eneste sikre storsalamanderlokaliteten i denne delen av Frosta.

REFERANSER

Direktoratet for naturforvaltning 2008: Handlingsplan for stor salamander *Triturus cristatus*. – DN rapport 2008-1: 1-34.

Dolmen, D. 1983: A survey of the Norwegian newts (*Triturus*, Amphibia); their distribution and habitats. - Medd. norsk viltforsk. 3 (12): 1-72.

Dolmen, D. & Strand, L.Å. 1997: Preliminært amfibieatlas med fylkesvis statuskommentar. - NTNU Vitenskapsmuseet Zool. notat 1997-8: 1-47.

Dolmen, D. 2004: Salamanderbefaring i Levanger 2004. – Rapport til Levanger kommune nov. 2004.

Dolmen, D. 2008: Storsalamanderen *Triturus cristatus* i Norge – faglig bakgrunnsstoff og forslag til en forvaltningsplan. – NTNU Vitenskapsmuseet Zoologisk notat 2008-3: 1-42.

Skei, J.K. 2004: Befaring i salamanderområder mellom Forradalen og Flora i Stjørdal kommune 13. mai 2004. – Notat til Stjørdal kommune nov. 2004.